

Å VÆRE DØV - FØR, I DAG OG I FRAMTIDEN

I dag, mange årtusener etter at døvheten var "oppfunnet", er det nær sagt umulig å oppspore fortellinger - eller i heldigste fall lese ordet døv bli nevnt - om døve som levde fra jordens skapelse til middelalderen. Døvehistorier har vi fra tiden like før verdens første døveskole ble grunnlagt i Paris i 1750-årene, mens "ferske" norske døvehistorier finner man tidligst fra 1825 da Norges første døveskole ble satt i drift. Skulle man sammenlikne de "hørende" norgeshistorier med døvehistorien, er sistnevnte bare en dråpe i et hav av hørende historiefortellinger. Man kjenner Norges historier helt fra landets ubebodde tider (istiden), steinalder-, jern- og brønsealderen, middelaldertiden - der døvehistorien tar til for alvor - og fram til i dag. Ved gjennomlesning av historiebøkene har jeg vært på jakt etter ordet "døv", hittil uten resultat. Vi vet så godt som vi kjenner våre døve ører at det fantes døve mennesker i Norge så lenge det var bebodd. Men hvordan skal vi kunne forestille oss deres liv - uten døveskole, uten døvelærere, uten døveforening, uten døvekirke, uten alle de hjelpemidlene vi har i dag? Vi har hørt mange triste teorier som mange mener var sann historie, om at de døve var syndefulle mennesker som måtte "ryddes av veien", at deres døvhet var en straff av gud fordi de hadde syndet i deres tidligere liv, og at de derfor ikke måtte undervises. Den som ville forsøke å undervise en døv, skulle rammes av himmelens straff, fortelles det blant annet. Det ble også sagt at de døves liv i u-utviklede år, uten undervisning og kontakt med andre mennesker, var lik null. Skal vi godta det som ble sagt? Ikke uten videre!

Når man leser historiebøkene og prøver å leve seg inn i rollen som døv, vil man få følelsen av at det ikke var så trist å være døv i Norge likevel. Før kristendommen kom til Norge (og det var åpenbart den som åpnet døren for de døve) hadde vi forskjellige overtro som ikke var direkte rettet mot døvheten. Men i andre land - med andre religioner - var det nærmest et helvete å leve som døv, som ikke fikk noen som helst hjelp. Hinduerne f.eks. vendte ryggen til alle som var døv, - og det var ikke tillatt å lære den døve noe som helst - fordi de trodde at døve mennesker var sendt tilbake til jorden av gud for å få mer straff som straff for deres syndefull liv før de ble født.

Med tanke på en mann som hadde vært blind fra fødselen av, spurte disiplene Jesus: "Hvem er det som har syndet, han eller hans foreldre, siden han ble født blind?" (Joh. 9,2). Viser ikke

dette at denne mannen må ha hatt en foruttilværelse? Nei! Jesus godtok ikke den oppfatning at barnet hadde syndet før det ble født, mens det utviklet seg i sin mors liv. Jesus sa: "Hverken han har syndet eller hans foreldre, men det var for at Guds gjerninger skulle åpenbares på ham."

I de første tider fantes det ingen lov, ingen landegrenser. De enkleste politiske systemer var trolig de som oppstod ved at en enkelt mann - i kraft av personlig innflytelser - stilte seg i spissen for mindre grupper av jegere, fiskere el. likn. Denne form for lederskap forekom også blant jordbrukere. De døves livsmønster avhang trolig av slike ledernes "lov".

Jeg tror ikke at de døve som ble döv fra fødselen av, visst at andre kunne høre, iallfall ikke før han ble klar over det i 10-20 års alderen. Han kjente ikke til at det fantes lyd, og det kunne ikke forklares. Hvis det kunne forklares, så var det unektelig håpløs å forklare det til en döv uten at han hadde fått undervisning i språket. Han trodde vel at ~~alle~~ han var lik alle de andre, bortsett fra ett punkt som kanskje var en gåte for ham; han syntes at alle andre likesom hadde øynene i nakken; de snudde seg og så på ham hver gang han kom. Hvordan kunne de vite det? - spurte han kanskje seg selv, hvis han i det hele tatt var i stand til å tenke. Merket han at han kunne skrike? Visste han at det kom lyd ut av det? Kanhende han forsto det når andre reagerte og vendte seg mot ham hver gang han laget vibrasjon i halsen sin (les: lyd på stemmebånden). Det han ikke kunne forstå, var hvorfor andre og ikke han selv kunne reagere på lyd. Dermed kunne han forstå at han var annerledes på dette punkt, som igjen gjorde det vanskelig for ham å snakke med andre. ~~Det~~

Det var ikke noe skole i steinalderen, men hver stamme/grupper laget sine private språk som bare de kunne forstå - unnatt den døve i gruppen, til å begynne med. Jeg antar at den døve har kunnet følge med og forstått hva andre mente ved å lese på munnen. De hadde ikke gramatiske ordsetninger, men nesten bare en, to eller tre ord for hvert mening (beskrivelser).

De hørende (og døve) i en stamme ville føle seg meget isolert og ute av stand til å forstå andre i andre stammer. De ville være i "sin" egen stamme, fordi de visste at der - og bare der - fant de mennesker som hadde samme språk som de selv hadde lært, og det var nettopp der de lærte det språket.

På grunn av vanskelig kontakt med andre stammer, laget man forskjellige tegn som stammene kunne bruke for å forstå hverandre, og av slike tegn var den døve i stand til å lære og

bruke det daglig i stammen sin. Det var nettopp på grunn av dét de døve kunne glede seg over livet. Så dårlig levde ikke den døve likevel. For de hørende i stammen var det en meget nyttig trening å ha en döv blant seg, for da ble de nesten som eksperter i tegnspråk når de brukte det daglig i kommunikasjon med den døve, og flinkest av alle andre stammer som ikke hadde en döv ~~hva~~ person hos seg. På grunn av dette, var den døve blant de store i stammen. Det var heller ikke så veldig vanskelig for de hørende å få forklart den døve med tegn det de hadde å si.

Etter hvert som befolkningen økte og stammene sluttet seg sammen, ble det mer og mer ensartet språk over store deler av landområdene. For den døve betydde det veien til isolasjon, nedgang og katastrofe. Hvorfor? Fordi de nødvendige tegnspråk stammene imellom ble mer og mer ubrukelig når de fikk samme språk, og generasjoner senere ble tegnspråket nesten "utryddet" blant hørende.

I og med at tegnspråket ble "borte", ble det mer og mer anstrengende å få forklart en döv person. En kunne ikke slappe av og prate med en döv person. Å få forklart en hørende på fem minutter tok kanskje en hel dag å få forklart en döv. De hørende kunne etter hvert lære seg bedre ordspråk, men fortsatt måtte man meddele den døve med kroppsbevegelser.

De døve som levde i den senere tid, kunne naturligvis ikke vite hvordan forholdene var for de døve tidligere, med tegnspråk i stammen og sånt, for ellers ville isolasjonen deres ha vært enda mer isolerende for dem.

De døve hadde trolig laget sitt eget "språk" som bare hans familie og nære venner kunne forstå, likesom det tidligere bare var én stamme som kunne forstå hverandre. Han kalte kanskje sin mor for "oooo", sin far for "aaaa", kameraten for "iiii", og jakten for "buu-buu" osv. Og når familien hans skulle si ham noe, brukte de den døves språk samt tegn som de visste han ville forstå. Noe tegnspråk ble det også gjort i familien og med nære venner. Ingen tvil om det! Folk flest betraktet de døve som idioter. De døves nærmeste mente noe annet, at de var dyktige og kloke.

Etter hvert som det ble dannet styreform, statsoverhoder, etc., kom det lover om lov og rett. Siden det ennå ikke fantes døveskoler, var det derfor vanskelig for de døve å vite hva som var forbudt. De kunne ikke forsvare seg når de ble anklaget for en forbrytelse og stilt for retten. Kanskje en stakkars döv anal-fabet som ble grepet og stilt for en dommer den gang, vanligvis under rettslige forundersøkelser ble hengt eller halshogd? Slike

teorier er ikke usannsynlige. Jeg lurte imidlertid på om døden var et ukjent begrep for de døve.

Før kristendommen kom til Norge i år 1023 var menneskene i Norge hard og kald, nesten hensynsløst. Det leser vi av de utallige vikingtokter, plyndringer, drap etc. Det vites intet om døve var med i slike hendelser, de ble ganske sikkert holdt utenfor. Kanhende vikingene hadde det moro med å plage den døve i deres "underholdninger"? Når den døve var ubrukelig til vanlig tid, hvorfor ikke gjøre ham brukelig på den måten for å underholde andre? - tenkte de kanskje. Men mennesker kan ikke holdes som dyr, heller ikke de døve. De var like nysgjerrige og oppfinnsomme som hørende, og følte seg tilbakestillt hvis de ble brukt til å ertes med.

Men så kom ~~kristendommen~~ Olav den Hellige med kristendommen til Norge. Det var en av de største redning for alle døve og andre funksjonshemmede forøvrig - uten at de var klar over det. De første kristnes særlige kjennetegn var å ta seg av nødlidende og hjelpeløse og følge nestekjærlighetens bud. I den tidligste tid ble velgjørenheten naturlig nok drevet i liten målestokk og med små midler, men senere, da kirken etterhvert var blitt rik og mektig av gaver og gjennom overtagelse av hedenske tempelskatter, ble det reist en rekke fattigherberger, pleieanstalter, hittebarnstiftelser o.l. under kirkens ledelse. Kristi oppfordring lyder: "Vær barmhjertige, som deres himmelske far er barmhjertig". Det ble holdt gudstjenester mange steder i landet, men de døve var stort sett avskåret fra det den hørende menighet gledet seg ved i tale, bønn, sang og musikk. Pastor Hammer skrev en gang: "Pinseunderet - omtalt i Apostelens gjerninger, kap. 2 - skulle lære oss bl.a. dette at alle folk skal få evangeliet i det språk de forstår." Men det gikk lang tid før kirken tok opp ansvaret for de døve og tok hensyn til deres spesielle problemer."

For at de døve skulle få lære kristendommen, måtte en skole til, kun beregnet på de døve - og det ble oppfylt i 1825. I 1878 (100 år om to år) ble den første døveforening til i Norge, den første i Norge siden skapelsen! Der kunne de døve ha sine sammenkomster, og det er den dag i dag der de vet de vil kunne trives, likesom en hørende i steinalderen trivdes i "sin" stamme.

I løpet av de siste 100 år har de hørende fått seg et klossalt sprang framover i forhold til de døve. Det første, store spranget, skjedde for nøyaktig 100 år siden, der telefonen ble oppfunnet av døvelærer ^{Alexander} Abraham Bell i 1876. Og så kom radioen. Eilif Ohna skrev i heftet "Tanker ved et jubileum" i 1968: "I tiden: løp har det skjedd en fantastisk utvikling på mange området,

særlig det tekniske - telefon, radio, fjernsyn, osv. Disse har hatt en avgjørende innflytelse i samfunnet og i betydelig grad endret dets karakter, men en har ennå ikke maktet å yte døvesamfunnet noe tilsvarende. Integreringen er ikke kommet lenger enn til den tradisjonelle form for kontakt, nemlig med blokk og blyant, som i seg selv er bra nok så lenge tålmodigheten eller nysgjerrigheten strekker til."

Vi har altså tilgode å få oppleve "en fantastisk utvikling" i døvesamfunnet, selv om utviklingen var god de siste 50 årene. Vi har framtiden foran oss, og utviklingen stopper ikke idag. Mye kommer til å skje, og det endelige, oppnåelige nivå, blir det nok aldri, hverken for hørende eller for døve. Mennesker sår stadig nye metoder som høstes. Vitenskapsmenn har mer viten idag enn tilfellet var igår, og nå må vitenskapsmenn fra forskjellige "fag"-områder bruke hverandres erfaringer og blande dem, som gir resultat av nyere oppfinnelser. Om ikke lenge opplever vi kanskje en enestående oppfinnelse, som vi idag ville si som det absolutt beste hjelpemiddel for alle døve: En tekstemaskin i lommeformat. Det ble meg fortalt at det kan være mulig å lage et apparat som fanger inn lyd og viser dem med bokstaver på skjermen, fordi alle bokstavene har sine bestemte bølgelengde i lyden, uansett hvor høyt eller lavt man snakker. Hørende kan jo med letthet kjenne igjen hvilke bokstav som blir uttalt uansett talestyrke, så hvorfor ikke en teksteapparat også? Så slipper vi å stirre konstant på munnen til den som snakker og prøve å forstå hva han sier. Vi ser frem til den store tiden!